

ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ

**УЧЕСНИЦИ СРПСКИХ УСТАНАКА ОД 1804. ДО 1815. ГОДИНЕ
ИЗ РУДНИЧКЕ И ПОЖЕШКЕ НАХИЈЕ**

ДРАГОЉУБ М. ПАВЛОВИЋ
УУ 32000 Чачак
Топличка 9

УДК 949.711

Историјски извори, народна епика и предања сагласни су да је народ био носилац српске револуције од 1804. до 1815. године. Вук Караџић је у писму кнезу Милошу Обреновићу од 12. априла 1832. подсећао „да су буни били најрадији они који нису ништа имали“.¹ Филип Вишњић у песми „Почетак буне на дахије“ каже да „ниче раја к’о из земље трава“. Ако се ово зна, онда је исправан закључак др Д. Јанковића — „да су главну масу устаника, огромну већину устаничке војске чинили сељаци, и то они најсиромашнији“.² Стојан Новаковић и др Васа Чубриловић слично су оцењивали учешће сељаштва у оба српска устанка, што је, иначе, карактеристика и Хаџи-Проданове буне. У тој народној маси прота Матија Ненадовић истицао је и улогу српских кнезова (мада не свих), трговаца и свештеника — не само оних који су живели у Београдском пашалуку, већ и ван њега (рецимо у Земуну). Јер, већ почетком 1804. године

као старешине и заступници народа пред Турцима јављају се кнезови у кнежинама и по селима (којих је било у Београдском пашалуку до 2.000).³ Њима ваља додати и раније буљубаше, оне који су, у време владавине Мустафа-паше, командовали мањим јединицама народне војске у одбрани Београдског пашалука од јаничара (одметника). Трговци су, такође — како каже Вук Караџић — поставили устаничке старешине у ослобођеним деловима Београдског пашалука (Милан Обреновић, Јаков Ненадовић). Најзад, и свештеници и калуђери нашли су се са својим народом — било их је преко 120 „са оружјем у руци“.⁴

У борбама од 1804. до 1815. године гинули су: устаничке старешине, сами устаници, народ — укључујући жене и децу. Свако од њих „носио је своје оружје и полазио је у својим хаљинама“; „храну су жене слале за њима“. Само у Првом устанку, не рачунајући мање сукобе, било је око 70 већих борби и окршаја, од којих две трећине у нападу, а једна у одбрани.⁵ Петар Јокић је, примерице, тврдио да је као буљубаша учествовао у 65 бојева, од којих у 56 са Карађорђем. О жестини тих борби сведочили су сами устаници, али и њихове старешине. Карађорђе у писму Митесеру од 16. априла 1804. истиче да су у боју на Јагодини „Срби навалили на Турке као марва на со“.⁶ Јокић је приповедао: „Све се то... тукло као ћораво“.⁷ За Милутина Илића—Проту Гучанина он је говорио: „Сва је наија за њима ишла као за светим краљем“.⁸ Карађорђе и Совјет су 16. августа 1812. закључили: „Доста смо браће изгубили, а четворо Турака више смо побили“.⁹ Исидор Стојановић наводи: „Само у мачванским селима за 7 година устанка 7 људи је умрло на пољави код куће, а 207 је погинуло у боју“.¹⁰

Сличан однос изгинулих Срба и Турака забележен је и у Другом српском устанку. Познати су и губици у Хаџи-Продановој буни, мада нису прецизни — по процени Руса тада је изгубљено 447 српских живота.¹¹

Жестоки окршаји трајали су, са малим прекидима, од 1804. до 1815. Дакле — пуних 12 година. Због тога се, како каже Петар Јокић, историја тога времена не може замислити без имена оних Срба који су се „за слободу отечества тукли“. У постојећој историографији, међутим, помиње се мали број имена устаника, при чему се не заборављају војводе и поједини јунаци; остали су махом заборављени.

Колико се зна, огромна већина писаних докумената насталих у току устанака занавек је изгубљена. Сачувана су извесна устаничка

акта, наредбе, преписка и белешке — махом у аустријским и руским архивима. Највише података о устаницима засновано је на казивању самих устаника или њихових потомака. Без ових сазнања, без даљих проучавања свих извора, немогуће је и замислити писање целовитије историје тога доба.

У овом погледу, поред Вукових записа у часопису „Даница“ од 1826. до 1834. године, као и грађе Исидора Стојановића, прикупљене за „Гласник Друштва српске словесности“, драгоцену је била и акција Попечитељства просвештенија Србије, које је, на тражење Руске академије наука, прикупљало 1841. године, изјаве живих учесника са подацима о руско-српској сарадњи од 1807. до 1812. Ове изјаве чувају се у Архиву Србије, а само део тог материјала користио је др Петар Радовановић за своје дело „Воине Срба с Турцима“, публиковано 1852. године. Овај посао употпунили су Јанићије Ђурић и Анте Протић у својим мемоарима, као и Гаја Пантелић и Петар Јокић, који су помињали многа имена „казујући у перо“ Милану Ђ. Милићевићу 1851. године; Јокић је, том приликом, навео доста имена устаника, сврставајући их по нахијама и по кнежинама. Значајан је и попис устаника, обављен 1865, за прославу педесете годишњице Другог српског устанка. Тај попис делимично је објављен у „Српским новинама“, а у целости је штампан тек 1966. године у редакцији Драгоја Тодоровића.¹² Међутим, и тај списак је непотпун, династички је обојен — многи устаници су једноставно изостављени. До пропуста је дошло и због тога што пописивачи нису били свесни значаја акције коју воде. Тако је и сам срески начелник округа рудничког, иако тврди да је у скоро свакој кући тога окружја било неког ко је узео устаничко оружје, пописао само 89 Рудничана који су „војевали с Милошем“. Тек након прославе дописано је 26 имена устаника, што је, такође, недовољно ако се зна да се ради о крају из кога је потекла матица Другог српског устанка. Нису потпуни ни спискови из чачанског краја — у њих је унесено само 226 лица.¹³

Тек касније су Милан Ђ. Милићевић (1876) и Константин Н. Ненадовић (1884) у својим делима дали и животописе многих устаничких вођа и јунака. Милићевић је у другој свесци „Кнежевине Србије“ (1876) евидентирао доста устаника, оних познатијих, из рудничког и чачанског краја, да би у „Поменику“ (1888) тај списак знатно допунио и проширио. Ненадовић је 1884. у својој књизи „Живот и дело Карађорђа и његових војвода и јунака“ 1884. донео списак 206 славних људи из рудничког и чачанског краја. Више имена помињано је и при обележавању стогодишњице Првог српског ус-

танка; тада је, поред осталих, академик Љубомир Јовановић сачинио доста бројан списак учесника Карађорђевог устанка.¹⁴ И новије прославе — 150. и 175. годишњице Првог и Другог устанка — биле су подстицај да истраживачи марљиво прикупљају податке о онима који су ослобађали Србију од Турака. Добро је што тај рад није обустављен. У помоћ се позивају казивања устаничких потомака, али и текстови са споменика на старим гробљима, записи на црквеним и манастирским књигама. Највише су, последњих деценија, на томе урадили књижевници Бранко В. Радичевић, Радојко Николић, Радован М. Маринковић и Ника Никола Стојић — превасходно за устанике из драгачевских и трнавских насеља. Низ нових података саопштен је и на научном скупу у Чачку уприличеном приликом прославе 175. годишњице Хаџи-Проданове буне...¹⁵

Ваља знати још неке чињенице:

Београдски пашалук је пред Први устанак имао 12 нахија. Од Рудника до леве обале Западне Мораве налазила се рудничка, а на десној обали ове реке, од планине Овчар до Трстеника — пожешка. Седиште рудничке било је у насељу Рудник, па у Брусници, док је муселим пожешке до 1803. године „седео“ у Пожеги, а затим прешао у Чачак, где се налазио нахијски кадија (судија).

Према подацима из Земуна од 12. октобра 1804. у рудничкој нахији било је 111, а у пожешкој 108 села.¹⁶ Године 1806. извршен је попис кућа за плаћање димнице (порез у корист цркве); по њему, у рудничкој нахији налазило се 1.342, а у пожешкој 1.014 домаћинства. Дакле, у обе нахије — 2.356 кућа, што је 8,4 до 8,7 одсто укупног броја домаћинства у Београдском пашалуку. Према процени владике Стратимировића, тада је свако домаћинство у Београдском пашалуку имало у просеку по два мушкарца способна за ношење оружја. По тој рачуници, укупан број учесника у устанцима могао би да буде 4.712 (у рудничкој — 2.684, у пожешкој — 2.028). У току устанака, због досељавања у ове крајеве, као и ослобођењем дела Старог Влаха и других крајева, ова бројка могла би достигати 6.000 војника.

Рудничка нахија, колико се зна, имала је пре 1804. године две кнежине: Црну Гору или Подгору (која је обухватала простор који је касније назван таковским крајем) и Мораву рудничку (предео од планине Вујан до Западне Мораве). Међутим, у време устанка и касније овој нахији припадала је и кнежина Качер (северна и западна подгодина планине Рудник додирујући на истоку реку Јасеницу). Пожешка нахија је, по подацима Вука Караџића, имала

углавном три кнежине: Чачанску Мораву (између планине Јелице и реке Западне Мораве), Драгачево и Подибар (са селима од Карањовца — Краљева до Трстеника).

У наставку овог рада доносимо спискове устаника — старешина и бораца. Публикујемо их по кнежинама и селима,¹⁷ уз напомену да су непотпуни, али могу да буду подстицај истраживачима да их и даље допуњавају. При сачињавању ових спискова коришћена је аутентична историјска документација, али и литература, затим публикована мемоарска грађа, хроника села, епитафи са споменика, новински текстови, казивања потомака; нису изостале ни консултације са појединим истраживачима, посебно онима који су написали или пишу хронике појединих насеља. Свима који су му у том мукотрпном (и захвалном) послу пружили помоћ, аутор се захваљује.

Поред имена устаника из кнежина рудничке и пожешке нахије, аутор је сачинио и списак људи који су се тукли против Турака за ослобођење Србије и из других крајева ако су се налазили у јединицама или под заповедништвом војвода и других устаничких старешина из ове две нахије. Ако је имао податке, аутор овог рада наглашавао је устаничка звања, затим је доносио и неке друге податке (погинуо, рањен, какво је звање имао после устанака), који су, по његовом уверењу, драгоцени, и поред чињенице да нису потпуни.

КНЕЖИНА КАЧЕР

ДРАГОЉ: Арсеније Лома (око 1770—1815), Карађорђево буљубаша и војвода; Милосав Лома, брат Арсенијев; Милован Ломтић (1793—1854), синовац Арсенија Ломе; Никола, буљубаша Ломин; и Милош Арсенијевић и Јаћим Петровић.

ГАРАШИ: Хаци-Милутин Савић Гарашанин (1762—1842).

БОСУТА: Илија Дамбуба, Ломин барјактар.

ШУТЦИ: Марко, Ломин пратилац.

РУДНИК: Периша Ракић, старешина кнежине; Тодор Ракић, Марко Ракић, капетан кнежински; Никола Ракић, Тома терзија, Бућа Бошковић, хајдук; Илија Чивовић, Марко Станковић, Мина Николић и Максим Чивовић и Радојица Жујовић, прота руднички; и Мијат буљубаша и кнез.

КАМЕНИЦА (рудничка): Антоније Ристић-Пљакић (1781—1832), Карађорђево зет, војвода карановачки; Павле Ристић, брат Пљакићев; Мирко Миловановић, Радивоје руднички кнез; Милосав буљу-

баша, Риста арамбаша, Павле Слепчевић, Симо Милосављевић Паштрмац, буљубаша и барјактар.

СТРАГАРИ: Јанићије Ђурић-Димитријевић, Карађорђевић писар, и секретар, Атанасије Рајић (1765—1815), Карађорђевић барјактар и тобџија; Стеван Рајаковић, Мате Миливојевић, Мандић, Никодије Ђурић, Милован Ђурић, Проко Миловановић, Петар Матић, свештеник.

КРЂЕВАЦ: Гаврило Ђурић (1775—1835), убио крагујевачког муселима.

ЖИВКОВЦИ: Живан Стојановић, кнез; Петар Петровић-Кепић и Петроније Ђокић.

МОРАВЦИ: Владика Саво.

УГРИНОВЦИ: Никола Митровић и Јевто Вулићевић.

ЗАГРАЂЕ: Никола Пејовић, Ђурђе Петровић и Гаврило Пејовић, Карађорђевић добошар.

ЦРНУЋА (Горња и Доња): Хаџи-Ђера (1775—1804), убијен од дахија; Благоје (Вилотијевић) обор-кнез; Гаја кмет и Милосав Крушколомовић.

ВРБАВА: Милентије Павловић (1766—1833), пратилац кнеза Милоша Обреновића.

ЈАРМЕНОВЦИ: Петар Стојадиновић, кнез.

ШИЛОПАЈ: Стојан Алемпијевић, кнез; и Тодор Ивановић.

СМРДЉИКОВАЦ (данас Брајковац): Узун Мирко Апостоловић (1782—1868).

КОЗЕЉ: Јован Старчевић, кнез.

МУТАЊ: обор-кнез Никола.

МОНАСТИР БЛАГОВЕШТЕЊЕ (рудничко): Глигорије Радојичић, архимандрит.

МОНАСТИР БОГОВАЋА: Авакум Петровић, игуман.

КНЕЖИНА БРУСНИЦА (ТАКОВО)

БРУСНИЦА: Милан Обреновић (1870—1810), предводник рудничке, чачанске и ужичке нахије; Милош Теодоровић Обреновић, родом из Добриње, војвода руднички па ужички, а од 1815. године главни кнез Србије; Јован Обреновић (1786—1850), брат кнеза Милоша и устанички старешина; Јеврем Обреновић (1790—1856), брат кнеза Милоша; Милован Станојичић, буљубаша; Јован Поњавић, Бујадин Опута, Рале Мијаилов Опутин и Милоје трговац.

ТЕОЧИН: Милић Дринчић (око 1775—1815), буљубаша и војвода; Стефан Дринчић, брат Милићев; Јован Дринчић, брат Милићев; Сако Козодер, Тодор Беља, Маркеља Сарић, Вукосав Брковић и Вучић Козодер.

ЛУЊЕВИЦА: Никола Милићевић Луњевица (1767—1842), устанички старешина; Никола Карамарковић, војвода црногорске кнежевине и ужичког града; Јоксим Карамарковић, ужички војвода, погинуо на Равњу 1813.

БЕРШИЋИ: Васа Поповић (1777—1832), обор-кнез и кнез пожешке нахије; Стојан Павловић (Николић), касније члан Совјета и Великог суда; и Танаско Михаиловић, кнез.

БРЕЗНА: Радован Томашевић, кнез; Васиљ Милојевић, Лазар Васиљевић и Милић Брајовић.

СВРАЧКОВЦИ: Јован Лазић (1763—1831), буљубаша и кнез.

ЛОЗАЊ: Добрица Весковић.

ОЗРЕМ: Павле Штула, момак кнеза Милоша; Тодор Новаковић, и Петар Штула и Теодор Теко Новаковић.

СРЕЗОЈЕВЦИ: Јован Вукомановић (1792—1815), погинуо на Пожаревцу 18. јуна 1815; Дмитар Вукомановић, Милисав Вукомановић, Радивоје Вукомановић и Ратко Вукомановић (сви погинули на Засавици), Лука Вукомановић и Милован Вукомановић (обојица рањени на Засавици), Шеага Стевановић, Рубак и Теодосије Вуковић.

МАЈДАН: Васа Кошанин, Гаврило Јевтовић, погинуо на Засавици; Петар Караклаја, прадед Томашевића или Аџића, четовођа.

ТАКОВО: Јанко Витомировић, свештеник; Радојица Пауновић, Стеван Косановић, Павле Ненадовић Шева, свештеник; Пантелија Смиљанић, посекао у двобоју Турчина; Радомир Пауновић.

ЛЕУШИЋИ: Радован Жижовић, погинуо на Засавици.

КЛАТИЧЕВО: Милован Топаловић.

ЉУТОВНИЦА: Ранко (без презимена), дигао барјак на грм у Такову 1815; Марко Радосављевић, Мијаило свештеник, набијен на колац; и Ранко (без презимена).

ВЕЛЕРЕЧ: Вулета Срећковић и Антоније Срећковић.

КОШТУНИЋИ: Јован Дамљановић.

ГРАБОВИЦА: Мијаило Величковић.

ГОРЊИ БРАНЕТИЋИ: Васо Васовић и Живан Јестро.

ЛОЧЕВЦИ: Петар Томашевић и Дамњан Матовић Крпа.

НАКУЧАНИ: Павле Тодоровић и Стеван Лазаревић.

СИНОШЕВИЋИ: Вукашин Нешовић и Никола терзија.

БРАЈИЋИ: Радован Бојић.

- РУЧИЋИ:** Милисав Корушчић.
ШАРАНИ: Сима Баралија, Драгољуб Матковић, Стеван Маркеља, Лазар Станкић и Јован Белаковић.
НЕВАДЕ: Петар Грк, добошар кнеза Милоша.
ЉЕВАЈА: Вићентије Чалуковић и Аксентије (без презимена).
ПОЛОМ: Маркеља Драшкић.
ПРАЊАНИ: Благоје Н., Тодор Јеремић и Ника Милосављевић.
ГРАБОВИЦА: Иван Шалавардић и деветоро устаника из породица Благојевић и Мићовић (петорица погинула).
ОСТАЛА НАСЕЉА: Лазар Вилотер, кнез рудничке нахије 1805; Радован Тривуновић, кнез рудничке нахије 1805. и Михаило-Миљко Радоњић, први министар иностраних дела у обновљеној Србији.

КНЕЖИНА РУДНИЧКА МОРАВА

ПРИСЛОНИЦА: Лазар Мутап (1765—1815), западноморавски војвода; Илија Огњановић Ђусло, погинуо на Мишару; Радисав Милошевић, архимандрит манастира Вујан; Хаџи-Јосиф Милошевић, калуђер у манастиру Вујан; Иван Ковачевић, Петар Пејовић Пејо, Иван Милошевић и Маринко Ковачевић.

ЦВЕТКЕ: Јован Курсула (1768—1813), мегданџија; Петар Протић, свештеник; Антоније Пејовић (Протић), свештеник; Љубисав Радосављевић Туљо и Новак Миздраковић.

ДОЊА ГОРЕВНИЦА: Рака Левајац (1777—1833), војвода ужицки и моравски; Радосав Левајац, Ракин брат; Аврам Торчина, Павле Старовлах и Тривун Ђесо.

ПРЕЉИНА: Илија Поповић Прељинац, тисар Лазара Мутапа; Тодор Бојовић, Филип Пластоња, Ђорђе Ђондрић и Живан Јовашевић.

МИОКОВЦИ: Перица Н., бимбаша; Теодор Милорадовић, Теодор Марковић и Периша Савић.

МОЈСИЊЕ: Мали Радојић, Радоје Врана, коцобаша; Никола Кукољ-Павловић, Василије Ружић и Томо Селичанин.

СТАНЧИЋИ: Петар Мали (Петровић), кнез; и Иван Петровић.

МИЛИЋЕВЦИ: Петар Дуњић, буљубаша; Милић Радуловић и Паун Крсмановић.

ТАВНИК: Гаврило Буђевац, буљубаша и кнез; Вукосав (Симеуновић), Васиљ Милорадовић, бимбаша; Стеван Зец и Милутин Богдановић.

УЧЕСНИЦИ СРПСКИХ УСТАНАКА ОД 1804. ДО 1815. ГОДИНЕ ИЗ РУДНИЧКЕ И ПОЖЕШКЕ НАХИЈЕ

РАКОВА: Јован Ристановић (1750—1830), Петар Јонтуловић, Милосав Крупез и Илија Јонтуловић.

ГОРЊА ГОРЕВНИЦА: Мијаило Тороман, Ђиро Морачанин, Милош Морачанин и Станко Ковачевић.

ОБРВА: Ђурђе Остојић, кнез; Мијаило Брђа и Милоје Ђедић.

ЈАНЧИЋИ: Василије Мирић.

БЕЧАЊ: Никола Музикравић.

КАТРГА: Васиљ кнез, Спасоје Нектаријевић, кнез; Спасоје Павић, свештеник; Мијаило Татић и Саво Парезан.

БРЂАНИ: Мијаило Божовић, Јован Стризовић, Петар Тешкић, Радован Савић и Божо Аћимовић.

МРЧАЈЕВЦИ: Павле Ерић, буљубаша; Обрад Тара, Вук Петровић, Максим Коломбоћија, Лазар Коломбоћија, Матија Коломбоћија, Мијаило Коломбоћија, Вељко Коломбоћија, Петар Коломбоћија, Саво Калаица и Никола Ерић.

БРЕСНИЦА: Трифун Новаковић, Илија Петровић и Радован Акшамовић.

ЛАЂЕВЦИ: Раденко Шуша и Мијаило Шуша, погинуо на Поликвама.

ЉУБИЋ: Павле Симовић, буљубаша; Томо Радовић и Милосав Ковачевић.

РОШЦИ: Радивоје Јаћимовић, буљубаша; и Стеван Чвркић.

ВРНЧАНИ (кабларски): Радивоје Каранац, Андрића Оџић, Вучић Кандић.

ДРУЖЕТИЋИ: Раичевић (без имена).

МАНАСТИР НИКОЉЕ: Аџи Атанасије, игуман, набијен на колац.

ТРБУШАНИ: Милосав Недовић и Симо Божић.

ВРАНИЋИ: Маринко Чолић и Петар Николић.

ДОЊА ТРЕПЧА: Дикан Урошевић, Васо Урошевић, Митар Добросављевић, Бојо Бојовић, Петар Бојовић и Урош Урошевић.

БАЛУГА (заблаћка, одакле дошао на Љубић): Јоксим Милосављевић.

ЈЕШЕВАЦ: Јован Жујовић, буљубаша и Миленко Жујовић.

МИЛОЧАЈ: Паун Чоловић.

СОКОЛИЋИ: Милосав Станојевић.

ПРИЈЕВОР: Вучић Даниловић.

КНЕЖИНА ЧАЧАНСКА МОРАВА И ПОДИБАР
(ПОЖЕШКА НАХИЈА)

ЗАБЛАЂЕ: Аврам Лукић (1760—1815), нахијски кнез и војвода, члан Совјета и Врховног народног суда; и Димитрије Комад[инић], досељеник из Лисе (Драгачево).

МРСАЂ: Никола Костић (1769—1818), свештеник, кнез пожешке нахије.

МАТАРУГЕ: Радослав Марковић-Јелечанин (1762—1841), војвода у Подибру и Карановцу, Радич Балтић, Коста Анђић, Живко Црногорац, Јован Анђић, Јоксим Миљковић, Мирко Вујачић, Радивоје Јанковић, Никола Ђирица, Ђоко Максимовић, Ђорђе Златић, Раденко Евендић, Никола Плавшић, Миливоје Савић, Радован Дугалић, Радич Дугалић, Мијаило Савићевић, Арсеније Бугарин, Јован Бугарин, Божо Марковић, Вукоман Раковић и Радосав Вучићевић.

ТРНАВА: Хаџи-Продан Глигоријевић (1760—1826) из Сјенице, старовлашки војвода и старешина бунџија у Трнави 1814; Филип Петровић, свештеник и војвода студенички; Симеун Ристовић, барјактар; Ђоко Живковић, Јосиф Алтобабић, Хаџи-Проданов барјактар; Мијаило Гавриловић, брат Хаџи-Проданов; Гаврило Глигоријевић, брат Хаџи-Проданов; Пајсије Ристовић, игуман манастира Благовештење; Радован Вујовић, Милтић Вујовић, свештеник; Симо Сеничанин, свештеник; Никола Глигоријевић, син Хаџи-Проданов, погинуо 1813; Вуле Глигоријевић, момак кнеза Милоша; Стеван Ристовић и Ђорђе-Генадије Шувак, калуђер.

ЧАЧАК: Петар Непковић, кнез варошки.

ПАКОВРАЂЕ: Марко Ђосић, кнез чачански; Васиљ, буљубаша за седам села; Аврам Шута и Павле Обрадовић.

КАРАНОВАЦ: Мијаило буљубаша.

ЈЕЖЕВИЦА: Божић Милосавић, кнез; Радован Поповић, свештеник; и Јован Радовић.

МАНАСТИР ВАЗНЕСЕЊЕ (под Овчаром): Видак игуман.

РОЂЕВИЋИ: Марко Рођевац, барјактар.

КУКИЋИ: Милета Дробњак, Новак Дробњак, Петар Маџар и Паун Комадина.

ПРИДВОРИЦА: Јован Ајдача и Миливоје Павлић.

БАЊИЦА: Милован Стовраг.

ЈЕЗДИНА: Радојко Јездинац, предак Радојковића, погинуо на Вилловима.

АТЕНИЦА: Јован Лишанин, Милован Марковић, Јован Мишовић, Антоније Блађанин, Милисав Војиновић, Јован Лазовић, Гајо Белопавлић, Радован Ерић, Марко Алемпијевић, Мијаило Јанић, Милош Лишанчић, Теофило Палалић, Борислав Палалић и Пајо Керловић.

РИЂАГЕ: Илија Стевановић.

ВИЉУША: Млађен Шарац.

БЕЉИНА: Ракета дошљак.

ПАРМЕНАЦ: Периша Симовић.

ЖАОЧАНИ: Јован Чоловић, Илија Златић, Милосав Маџар и Сретен Пуза.

КУЛИНОВЦИ: Симеун Загорчић.

ЛИПНИЦА: Милоје Шуша, Стефан Алексић (1784—1820), Карађорђевић бимбаша; Јевто Гостиљац и Радосав Богићевић.

САМАИЛЕ: Мијаило Самаилац (Ђорђевић), кнез; Илија, уставнички старешина; Раде Дмитровић, Павле Максимовић и Панто Радовић.

СЛАТИНА: Сретен Гоњо, Петар Перуниччић (1766—1814), Мијаило Старчевић, Симо Старовлах, Ђорђе Дмитровић, Јован Гавриловић, Никола Маџаревић и Благоје Мелајац.

МРШИНЦИ: Ставро Поњавић, Марко Кара, Коста Курсабља и Милосав Планинчић, досељеник из Котраже (Драгачево).

ДЕДЕВЦИ: Коста Бунарџић.

ЛАЗАЦ: Вићентије Миладиновић, свештеник; Веселин Лишанац, Миливоје Лишанац и Јован Лишанин.

ГОРИЧАНИ: Новак Николић, Миле Арнаутин и Сретен Николић.

ВРДИЛА: Милић Паић, Јован Бенић, Велимир Зорнић, Живан Ђосовић, Јован Петрић, Марко Бојовић, Радисав Радунковић, Вук Бешчија, Аксентије Ковачевић, Гвозден Величковић, Мијаило Рисимовић и Радич Ецеловић.

ГОТОВАЦ: Спасоје Дмитровић, Вучић Прештјевац (Прешњевац), Милован Аџија и Милош Чибукковић.

КАМЕНИЦА (код Карановца): Миљко Кућанац, Милоје Рачић, Миљко Ердоглија, Јаков Лачневац, Груја Крсмановић, Јован Бучанин, Пано Кућанац и Симо Веснић.

МЕЉАНИЦА: Симо Милетић, Сава Ниловић, Мијаило Лушњанин, Петар Чамага, Ђурко Вулићевић и Јован Камичорац.

БРЕЗНА (код Карановца): Гаврило Старчевић, Мијаило Шибалија, Никола Бековац, Стојан Јанић, Вучко Драганац, Петар Мила-

шиновић, Симеон Милашиновић, Радојица Недељковић, Паун Шкоерић и Алекса Шалинић.

КРУШЕВИЦА: Вуксан Мирковић, Гмитар Радисављевић, Максим Живановић, Гајо Живановић, Милутин Јанић, Вељко Јанић, Гајо Луковић, Ђоко Милић, Петар Босиљчић, Радован Пискадинац, Јован Млатишумић, Павле Гвозденовић, Петар Ђипанда, Милић Оклагија, Мијаило Пауновић, Милован Ђуђа, Вучко Зец, Милета Зец и Марко Марковић.

КОВАЧИ: Тодор Величковић, Стеван Пеца, Никола Новаковић, Кара Паун, Паја Поледица, Јован Поледица, Никола Петровић и Радула Величковић.

ЗАМЧАЊЕ: Ђоко Јовановић, Милета Ристовић, Јован Бачевић и Радован Мушић.

ПОДУНАВЦИ: Саво Станојевић, Петар Видић и Дамјан Дамјановић.

ЗАКЛОПАЧА: Аврам Милосављевић, Илија Милосављевић, Јанко Радовић, Јаков Радовић, Васко Требићанин, Радоје Мучњак, Радосав Мучњак, Јаков Ђуровић, Вучић Драговић, Тимотије Тимотић и Стеван Гајић.

ВРБА: Мијаило Ђипурић, Рафаило Илић, Мијаило Куртовић, Обрад Павловић, Милосав Радак, Милета Шарац, Јован Гајић, Вучко Филиповић, Мина Дубовац, Радован Маркулић, Милан Илић, Јован Антојевић, Стеван Пеша, Радивоје Радак, Милоје Милетић и Јаков Радовић.

МЕТИКОШИ: Милија Перишић.

КАМЕНИЦА (код Карановца): Милисав кнез и Мијаило Радовић.

КНЕЖИНА ДРАГАЧЕВО

ВИРОВО: Дмитар Вировац (Недељковић), погинуо на Радаљеву 1806; Милован Недељковић, касније кнез и капетан драгачевски; Јован Ђирјаковић и Симеон Ђирјаковић.

ВИЧА: Петар Јаћимовић, Бего Ранковић, Ранисав Пупавица и Гаврило Булија.

ВЛАСТЕЉИЦЕ: Симо Кнежевић, буљубаша, погинуо на Јасици 1810; Милић Јанковић и Вулета Јанковић.

ГУЧА: Милутин Илић — Прота Гучанин (1739—1814), командант и војвода драгачевски, а од 1806. старешина нахије пожешке; Ђорђе Ђока Протић (1765—1815), син Проте Гучанина, кнез и војвода драгачевски; Милован Протић, син Проте Гучанина, свеште-

ник; Миладин Протић, Симеон Протић, Радојица Протић, Ђорђе Ђоле Херцеговац, старешина досељеника из Херцеговине; Никола Баралија, кнез; Павле Николић (1738—1835), свештеник; Симо Икочиновић, Лука Ерић, Перо Анђелић, Кузман Станић, Станимир Бугарин, Никола Драмлић, Петар Драмлић и Гаврило Драмлић.

ГОРАЧИЋИ: Новак Бошковић-Петковић (Новачић из Горачића), хајдучки харамбаша и војвода драгачевски, погинуо на Делиграду 1813; Милован Петковић, брат Новачићев; Богосав Петковић, син Новачићев; Петар Петковић, Петар Јоксимовић, Јован Савић-Кнежевић, свештеник; Илија Поповић, Богић Богићевић, Давид Ковач, Илија Главоња, Ђорђе Ђоко Веселиновић, Милосав Бодић, Димитрије Недељковић-Јањић, свештеник; Давид Милићевић-Петковић, свештеник; Петар Поповић, Ђорђе Главоња, Стојко Главоња, Јован Ружичић, Милован Ружичић, Петар Стојановић, Гаврило Веселиновић, Никола Кривача, Панто Царевић, Стеван Божићевић, Аврам Зимоња (Аврамчић Бурунлија), Милован Зимоња, Михаило Станић, Живојин Трашевић, Петар Главоња, Ђока Чубра, Милисав Албић, Станко Сеница и Петар Стевановић-Циганин.

ГУБЕРЕВЦИ: Панто Плазина, Ђорђе Плазина, Гаврило Д. Ракићевић, Милисав Чогољ и Јован Вујичић.

ГРАБ: Мијаило Ковачевић, Марко Шипета, Петар Илић и Ристо Јовичић.

ГОРЊИ ДУБАЦ: Кара Павле Милинковић и Радисав Ђуђа.

ДОЊА КРАВАРИЦА: Радован Томашевић, кнез; Јован Томашевић и Миливоје Вучковић.

ДОЊИ ДУБАЦ: Милисав Милић.

ЗЕОКЕ: Максим Црнковић-Јанковић, касније капетан драгачевски, Радисав Тупајић, Јовко Кнежевић и Рисим Јанковић.

КАОНА: Милић Радовић (1775—1815), хајдучки харамбаша и војвода драгачевски; Симо Радовић (1777—1845), брат војводе Милића, устанички старешина; Петар Пајовић, кнез; Лауш Гуцулић и Павле Белоица (звани Шкрбац).

КРСТАЦ: Симеон Миловановић.

ЛУЧАНИ: Стефан Стојић, Вучић Андрић и Јанко Андрић.

ЛИС: Илија Николић.

ЛИСА: Тисав Комадина, погинуо на Вилловима; Милић Шулубура, Мића Солдатовић, Павле Солдатовић, Петар Солдатовић, Богић Комадина, Тодор Оцокоља, Тодор Ајсачић, Јован Вратоња, Петар Пандуровић и Вучић Шолајић.

ЛИСИЦЕ: Илија Јоковић.

КОТРАЖА: Вујо Милинковић Бјелокаменац, Богосав Чакаревић и Милосав Миловановић.

МАРКОВИЦА: Филип Обреновић, Радојица Обреновић, Милоје Јовашевић и Радоња Јовашевић.

ДУЧАЛОВИЋИ: Филимон, игуман манастира Свете Тројице; Неофит, игуман манастира Никоље; Миливоје Јовановић, Богосав Ковачевић, Радован Шибинац, Милован Шибинац, Аксентије Пантелић и Миливоје Пуорашевић.

НЕГРИШОРИ: Јанко Михаиловић Молер (1792—1852), свештеник и сликар; Вујица Топаловић, кнез; Стефан Звркета, Симеун Раздољац, Максим Топаловић, Урош Топаловић, Теодор Топаловић, Гаврило Ружић и Мијаило Ружић.

МИРОСАЉЦИ: Врано, буљубаша Проте Гучанина; Христивоје, обор-кнез, потинуо на Радаљеву 1806; Милован Врана и Јоја Радивојевић.

ПРИЛИПАЦ: Спасоје Јаковљевић Добро, јунак са Делитрада и Засавице, и Никола Васиљевић.

ПУХОВО: Филип Тајсић (1786—1834), кнез; Никола Благојевић, Милосав Јаћимовић, Јанко Тајсић, Василије Благојевић и Павле Благојевић.

МИЛАТОВИЋИ: Васиљ Капларевић, Илија Поповић, барјактар; Станоје Вучићевић, добошар; и Средоје Јовановић.

ОСОНИЦА: Јовић Лазовић.

РТИ-КРИВАЧА: Сретен Чикириз, Јован Чикириз, Радисав Чикириз и Петар Ђекић.

РОГАЧА: Јован Драговић.

РТАРИ: Радисав Врана, Радивоје Врана, Миљко Мијаиловић, Ђунисије, предак Ђунисијевића; Алекса Павловић-Недовић, Лазо Павловић-Недовић и Ђуро Павловић-Недовић.

ЦЕРОВА: Јован Кличанин.

ТРЕШЊЕВИЦА: Мијаило Глигоријевић, Сретен Јанковић и Илија Вучићевић.

ТИЈАЊЕ: Гаврило Станчић, Никола Видојевић, Трифун Поповић, Стеван Кулашевић, Ђорђе Поповић, Милосав Полуга, Јован Полуга и Милован Рајковић.

БРЕЗОВИЦЕ: Радивоје Красо Брезовац и Милош ковач (Мајсторовић).

ОСТАЛИ

Учесници оба устанка и борби у чачанско-пожешкој нахији били су многи људи и из Старог Влаха и других крајева Србије. Борили су се под командом Милана Обреновића, Проте Гучанина и других устаничких старешина. Било их је знатно више него што је сачувано у историјским изворницима. Доносимо имена оних који нису заборављени.

СТУДЕНИЦА: Марко Ђос, устанички старешина и Пуша Н., бимбаша.

КУРИЛОВО: Јаћим Шућур и Ђиро Шућур.

ШТИТКОВО: Максим Рашковић, војвода; Јован Рашковић, кнез, Никола Јованов Рашковић.

КУШИЋИ: Богдан, обор-кнез.

БРЕЗОВА: (студеничка): Мелентије, архимандрит, касније владика.

НОВИ ПАЗАР: Димитрије Кујунџић.

ДРАЖИНОВИЋИ: Јован Демит Митровић и Стеван Радуловић.

ПОЖЕГА: Танасије Шолуповић.

ПАПРАТИШТЕ: Стеван Маслаћ.

НОВА ВАРОШ: Танасије Борисављевић, кнез, и Станоје Пуцар, бимбаша, погинуо на Засавици.

ГЛУМАЧ: Ђоко Сенић.

ЗАСЕЉЕ: Ђорђе Миличић.

ТВРДИЋИ: Илија Мијатовић.

МИЉАКОВАЦ: Вук Стефановић.

ДОБРАЧА: Јово Добрача-Димитријевић.

КНИЋ: Васа Томић-Книћанин и Ђорђе Ницовић.

ЗАБУЧЈЕ: Мијаило Оташевић, буљубаша.

ГУНЦАТИ: Јован Цветић.

ВИТКОВАЦ: Станко Миличевић.

ГОДАЧИЦА: Јован (без презимена).

КОЊУША: Радоје (без презимена).

НАПОМЕНЕ

1. Вук Ст. Караџић, *Сабрана дела*, VIII, 167—168.
2. Др Драгослав Јанковић, „О политичким странкама у Србији XIX века“, Београд, 1951.
3. В. Перовић, „Северна Србија под Турцима“, Београд, 1970, 88.
4. Милисав Д. Протић, „Прота Матија и његови саборци“, „Православље“, 5. јануар 1978.
5. Др Драгослав Јанковић, „Друштво устаничке Србије и његово правосуђе“, *Зборник Историјског музеја*, Београд, 1981.
6. Радослав Перовић, „Први српски устанак“, 66.
7. Милан Б. Милићевић, „Постање Јокићевог причања“, *Споменик XIV, САНУ*, Београд, 1980, 230.
8. „Казивања о српском устанку 1804“, приредила Драгана Самарџић, Београд, 1980, 230.
9. Велибор Берко Савић, „Караборђе“, II, 1810—1812, 1988, 1.204.
10. Вук Винавер, „Историјска традиција у првом српском устанку“, *Историјски гласник*, 1—2, Београд, 1954.
11. Љубомир П. Ненадовић, „Прилози за српску историју“, Београд, 1867, 12.
12. Др Драгоје Тодоровић, „Попис устаника из 1815. године“, САНУ, Београд, 1966, 4.
13. Исто.
14. Др Владимир Стојанчевић, „Србија у време првог српског устанка“, Београд, 1980, 160.
15. Посебан додатак *Зборника радова Народног музеја*, Чачак, 1989.
16. Др Алекса Ивић, „Списи из бечких архива“, III, Београд, 1937, 412—415.
17. Литература и други извори за спискове устаника: Вук Ст. Караџић, *Сабрана дела*, VIII, Београд, 1969; „Деловодни протокол Караборђев за 1812. и 1813. годину“, приредили Миле Недељковић и Миљивоје Станковић, Београд, 1988; „Казивања о српском устанку 1804“, приредила Драгана Самарџић, Београд, 1980; „Воине Срба с Турцима“, извео Петар Радовановић, 1852; *Опис рудничког округа од Јована Мишковића*, *Гласник српског ученог друштва*, Београд, 1975; Милан Б. Милићевић, „Кнежевина Србија“, II Београд, 1876, и „Поменик знаменитих људи“, Београд, 1888, репринт издање — Београд, 1979; Константин Н. Ненадовић, „Живот и дела Караборђа и његових јунака и војвода од 1804. до 1813. године“, II, 1884 — репродукција оригинала 1971; Лазар Арсенијевић Баталака, „Историја српског устанка“, I—II, репринт издање 1979; Љубомир Јовановић, „Стогодишњица српског устанка“, говор на свечаном скупу СКА 7. септембра 1904. године, посебно издање; Милисав Д. Протић Гучанин, „Драгачево и његови славни синови“, Ниш, 1940; Др Миленко Филиповић, „Таково“, СЕЗ, САНУ, Београд, 1960; Бранко В. Радичевић, „Плава линија живота — српски сеоски споменици и крајпуташи“, Београд, 1961; Радојко Николић, „Записи о Милошевим и Караборђевим устаницима“, „Наша прошлост“, IV — V, Краљево, 1969—1970; Љубодрог А. Поповић, „Прилози за историју I устанка у Краљеву и околини“, необрађена грађа из Архива Србије, „Наша прошлост“, IV — V, Краљево, 1969—1970; „Акта и писма. Први српски устанак“, I, 1804—1808, у редакцији Радослава Перовића, Београд, 1977; Владимир Тошић, „Мрчајевци и околина“, Мрчајевци, 1978; Радован М. Маринковић, „Јеличке легенде“, Чачак, 1977; Радован М. Маринковић, Томислав Протић и Јован Радовановић, „Драгачево“, Чачак — Лучани, 1981; Радован М. Маринковић, „Драгачевски занати и занимања“, Чачак, 1985; Ника Никола Стојић, „Драгачевски елитафи“, Чачак, 1981; од штампе посебно су коришћени листови: „Чачански глас“ — Чачак, „Таковске новине“ — Горњи Милановац, „Драгачевски трубац“ — Гуча и „Љубић“ — Љубић.

**PARTICIPANTS AUX INSURRECTIONS SERBES DE 1804. ET 1815 NÉS DANS
LES NAHIES DE RUDNIK ET DE POŽEGA**

Les sources historiques, les chants épiques populaires et la tradition s'accordent pour affirmer que c'est le peuple qui a porté sur ses épaules le fardeau de la révolution serbe (1804—1815). Cependant, on y trouve très peu de noms des insurgés conduits par Karageorges et Miloš Obrenović. La liste des insurgés de la Seconde insurrection, dressée en 1865, est incomplète: la négligence de ceux qui l'avaient faite y était pour beaucoup, mais aussi les tentatives de minimiser le rôle de ceux qui avaient pris part aux insurrections, mais qui, par la suite, s'opposaient au régime des Obrenović.

En utilisant la documentation historique de source, la littérature documentaire, les mémoires, les déclarations des descendants, ainsi que les textes figurant sur les monuments funéraires, l'auteur a dressé la liste des participants à la révolution serbe de 1804 à 1814, originaires de deux nahies de l'époque: celle de Rudnik et celle de Požega. Cette liste est plus complète que n'importe laquelle de celles déjà publiées, bien qu'elle ne soit pas tout à fait complète, elle non plus, surtout si l'on sait que la Serbie pouvait, selon certaines évaluations, mobiliser 4.714 guerriers et même plus.

Dragoljub M. Pavlović